

EL MUTUALISME POPULAR A L'ALT PENEDEÈS. 1879-1939

RAMON ARNABAT I MATA

En aquesta comunicació fem un repàs a les societats de socors mutus de la comarca de l'Alt Penedès durant el període 1879-1939. L'associacionisme mutual tingué molta importància a la Catalunya contemporània i ens sembla que és un tema de força interès per intentar esbrinar les xarxes associatives i de sociabilitat de la nostra comarca durant aquests anys.

Aquestes societats de socors mutus foren, durant molts anys, el principal nucli de sociabilitat entre la pagesia penedesenca i, alhora, un instrument molt eficaç per solventar les dificultats que sovint es presentaven als pagesos.

EL MUTUALISME POPULAR A L'ALT PENEDEÈS. 1879-1939

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS I L'ASSOCIACIONISME

Hem d'entendre les societats de socors mutus com una part més de l'entramat associatiu d'aquest període. Les hem d'entendre com una resposta de la pagesia i dels jornalers a les mancances d'un estat que deixa a la seva sort la majoria de la població davant les adversitats que, contínuament, plantegen la vida i el treball.

Societats de socors mutus, societats recreatives i culturals, esportives, societats cooperatives, etc... neixen a finals del segle XIX i principis del XX, per intentar establir una xarxa de relacions socials, de sociabilitat,⁽¹⁾ que substitueixi i amplii la que, fins ara, venia mantenint la parròquia. Per tant, és un aspecte més del procés del laïcisme que es va produint. I no serà estrany de trobar durant aquests anys societats que, malgrat el seu nom, realitzen funcions pròpies d'altres tipus de societats. Per exemple, hi havia partits i sindicats que tenien la seva pròpia societat de socors mutus, com els republicans i els boters. Però també hi havia societats de socors mutus que actuaven, a més, com a societats recreatives i culturals, com per exemple el «Casino Riudevillientse» (de Sant Pere de Riudebitlles). De la mateixa manera que hi havia cooperatives que actuaven com a centres recreatius i culturals, com la «Sociedad

Cooperativa y Agrícola del barrio de Cal Rubió» (de Santa Margarida i els Monjos).⁽²⁾

És per aquest motiu que ens sembla important de relacionar les societats de socors mutus amb la resta del moviment associatiu d'aquests anys.⁽³⁾ Així les societats de socors mutus representarien un 19% del total de 430 societats formades en el període 1879-1939. Les societats de tipus cultural i recreatiu un 26%, els sindicats i associacions de classe (patronals i obreres) un 28%, les polítiques amb un 18%, les esportives amb un 5% i les cooperatives de venda i consum un 3%. L'altre 1% correspon a les societats benèfiques.

Hem pres com exemple d'aquest gran grau d'associacionisme un poble de la comarca, Santa Margarida i els Monjos (vegeu l'Annex I). En aquest municipi d'uns 1.400 habitants a finals del segle XIX funcionaven set associacions (dues de socors mutus, tres recreatives, una de propietaris i una altra de rabassers). Durant les dues primeres dècades del segle XX s'hi afegiren tres societats cooperatives, una de socors mutus d'empresa i una altra dels animals de treball, una altra dels rabassaires (que substituï l'anterior) i un sindicat obrer (de la CNT). Els anys vint, amb 1.600 habitants, el municipi comptava amb dotze societats que funcionaven regularment. Durant la república s'hi afegiren el sindicat agrícola «La Falç», el sindicat de la UGT i els partits Unió Socialista de Catalunya, Lliga Catalana, Esquerra Republicana i Acció Republicana.

Podem dir, sense por d'equivocar-nos, que, els anys trenta, la majoria dels homes adults del municipi estaven associats a un centre recreatiu, a una societat de socors mutus i a un sindicat de classe. I alguns (un 5%) a un partit polític.

A nivell cronològic cal assenyalar que el període de màxima inscripció de noves societats fou el de 1911-1923, amb un 40% del total (vegeu Annex II). Els altres períodes destacats correspondrien a finals del XIX i la II República, és a dir, com és lògic, en les èpoques de llibertat.

Aquest associacionisme a la comarca de l'Alt Penedès tendeix a una bipolarització. Així és força normal passar d'una situació en la qual a cada municipi hi ha una societat de cada tipus (socors mutus, recreativa...) a una altra on hi hauran dues societats de cada, el cafè de dalt i el cafè de baix. Aquesta bipolarització associativa correspon a una bipolarització social (pagesos i propietaris) i política (dretes i esquerres).

Si comparem aquestes dades de l'associacionisme a l'Alt Penedès amb les del conjunt de Catalunya⁽⁴⁾ o de la província de Barcelona,⁽⁵⁾ podem veure com coincideixen força, tant a nivell tipològic com cronològic, amb les d'aquesta comarca. A nivell cronològic els moments de màxima expansió són les dècades dels deu i dels vint i la II República. A nivell tipològic, predomini de les societats de socors mutus, recreatives i sindicals.

També hi ha una certa coincidència amb les dades que, per al conjunt de l'estat, facilita Michel Ralle,⁽⁶⁾ sobre la relació entre societats de resistència i de mutualisme. Així sí, fins al 1904, el 58% de les societats d'aquests dos tipus d'Espanya eren mutualistes, a l'Alt Penedès (Annex III) aquestes societats representaven el 54% (31 sobre 58). La mateixa coincidència es produeix si comparem les dades de 1916, ja que tant a l'estat com a l'Alt Penedès aquests dos tipus de societats estan representats, aproximadament, al 50%.

TIPOLOGIA DE LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS

Ens ha semblat interessant de distingir entre les societats de socors mutus que estan delimitades per termes geogràfics d'aquelles altres que ho estan per termes professionals o d'empresa (vegeu el gràfic 1). Mentre les primeres són interclassistes i intersectorials (encara que a l'Alt Penedès estan formades de manera quasi exclusiva per pagesos), les segones estan formades per persones d'un determinat sector professional o d'una determinada empresa.

En canvi, no ens sembla de molta importància classificar aquestes societats en funció del seu nom, ja que aquesta qüestió ha confós a més d'un historiador, ja que la majoria porten noms religiosos, sense que això vulgui dir que estiguin influenciades per l'Església, com deixen clar els seus estatuts o reglaments: «Montepío de la Virgen del Pilar», «Hermandad de San José» (les dues de Santa Margarida i els Monjos), «Montepío de San Isidro» (Torrelles de Foix), «Hermandad de Nuestra Señora de la Salud» (Gelida), «Hermandad de San Sebastián» (Mediona), «Sociedad de Socorros Mutuos de San Félix Mártir» (Vilafranca), etc. Cada cop més, però, les societats aniran posant-se noms laics: «La Protectora», «La Fraternidad Torrellense», «La Fraternidad Vilafranqui-

na», «La Unión» (Castellví de la Marca i Sant Quintí), «La Alianza» (Vilafranca), etc.

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS DE BASE TERRITORIAL

Són aquelles societats que no limiten la seva actuació a un sector professional concret i acostumen a actuar dins els límits geogràfics d'un sol municipi. Aquestes societats són el grup més important de les de socors mutus de la comarca de l'Alt Penedès i representen un 73% del total (vegeu gràfic 1). Això és una cosa molt lògica a la comarca on l'activitat econòmica predominant és la vitivinicultura. Aquestes societats de base territorial o populars⁽⁷⁾ les trobem a divuit dels vint-i-cinc municipis que formen la comarca, la qual cosa ens indica un alt grau de penetració d'aquesta fórmula associativa i protectora.

El predomini de les societats mutuels de base territorial no és exclusiu de la nostra comarca. Segons les dades que aporten Feliciano Montero i Mariano Esteban de la Vega⁽⁸⁾ per al conjunt de l'estat, i referits a les estadístiques de 1904, també el 80% (un 74% dels associats) de les societats de socors mutus serien populars i la resta de classe.

Les principals característiques d'aquest tipus de societats de socors mutus eren:⁽⁹⁾

a) Origen

Podem distingir dues etapes. A la primera, la dècada dels vuitanta del segle XIX, els impulsors d'aquests tipus de societats a la nostra comarca són els grans propietaris que viuen al municipi. Per què? Doncs perquè el sistema majoritari de cessió i explotació de la terra era la rabassa, la parceria i la masoveria, i els ingressos dels propietaris estaven directament relacionats amb la productivitat de la terra cedida, i aquest tipus de societats permetia assegurar que la terra rebria els cultius necessaris, encara que el pagès estigués malalt, ja que els seus companys la treballarien mentre ell no pogués.

REGLAMENTO
DE LA
HERMANDAD DE SOCORROS MÚTUOS
BAJO EL TÍTULO DE LA
VIRGEN DEL PILAR
ESTABLECIDA EN EL PUEBLO DE
STA. MARGARITA Y MONJOS

VILAFRANCA

IMPRESA DE ANTONIO COMAS
1892

*Reglament de l'any 1892 de la «Hermandad Virgen del Pilar» de
Santa Margarida i els Monjos.*

A la segona etapa, la dècada dels vint del nostre segle, la iniciativa correspon ja als pagesos i aquestes societats funcionaran com a organitzacions sectorials per defensar els seus interessos davant els propietaris i, en molts casos, d'elles naixeran les organitzacions sindicals dels pagesos, com les seccions locals de la Unió de Rabassaires.

b) Objectius

L'objectiu bàsic d'aquestes societats és ajudar els socis en cas de malaltia: «socorrer en sus enfermedades a los individuos que la formen». I aquesta ajuda era tant en metàl·lic com en treball per realitzar les tasques agrícoles que l'afectat no podia dur a terme.

c) Socis

S'establien una sèrie de condicions per fer-se soci. Per una banda, l'edat, que se situava entre els 16 i els 40 anys (en alguns casos entre 15 i 60), per altra un criteri geogràfic, ja que només podien ser socis els residents al terme municipal o d'un barri d'aquest. I, finalment, un criteri de salut, ja que si es volia ser soci calia «no padecer enfermedades habituales o crónicas».

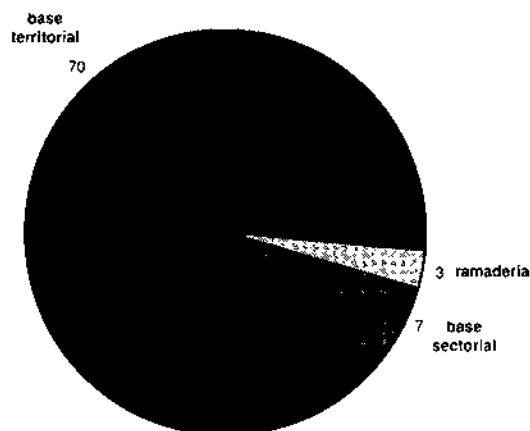
Dins els socis es distingia, normalment, entre socis protectors (generalment grans propietaris o notables locals), que no tenien dret a subsidi, i socis numeraris, la majoria, que eren els petits pagesos (menys de cinc hectàrees entre terra pròpia i arrendada).

Els socis tenien l'obligació de pagar la quota i de treballar els diumenges, dues o tres hores, a les terres del soci malalt, assistir a les assemblees de la societat i acceptar els càrrecs per als quals havien estat elegits.

El nivell d'afiliació era força elevat, així a Santa Margarida i els Monjos, com exemple, les tres quartes parts de les famílies tenien algun membre soci d'aquestes societats.

GRÀFIC 1

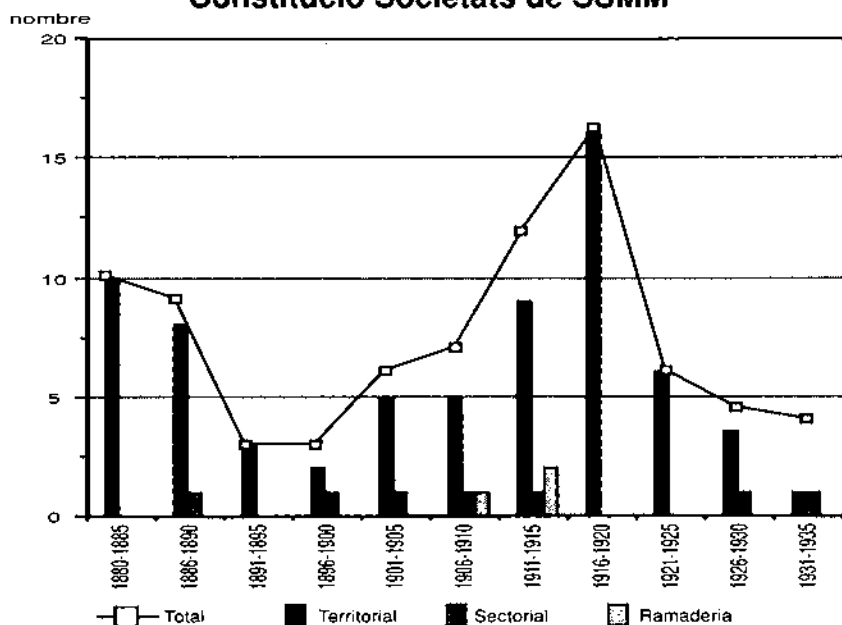
Les Societats de Socors Mutus a l'Alt Penedès. 1879-1940

Font: Elaboració pròpia a partir del «Registro de Asociaciones del Gobierno Civil de Barcelona».

GRÀFIC 2

Constitució Societats de SSMM

d) Quota i prestacions

La quota que es satisfia mensualment, se situava al voltant d'un 0'6% del jornal d'un treballador agrícola.⁽¹⁰⁾ A més, havia de pagar-se una quota d'entrada, que variava amb l'edat (a més edat, quota més alta) i, un cop realitzat el primer pagament, s'estava subjecte a un període de mancaça de tres mesos.

Les prestacions per malaltia eren de dos tipus:

- Monetàries: equivalents a la meitat del jornal quan calia la intervenció quirúrgica o la medicina, i a un terç del jornal quan era convalescència. Aquestes ajudes monetàries es donaven durant un període determinat (uns tres mesos) i quedaven excloses de les ajudes les convalescències motivades per malalties venèries o per baralles, les recaigudes per no complir les indicacions del metge i el període corresponent del servei militar.

- En treball: a les èpoques de més treball al camp, quan un soci es posava malalt, els altres socis treballaven, durant els festius, la seva terra per evitar que la collita es fes malbé. En aquest cas hi havia un màxim d'extensió de 10 jornals (3,4 ha). D'aquestes prestacions, n'estaven exclosos els socis protectors i els jornalers, els quals tampoc no havien de realitzar l'esmentada prestació.

Hi havia també altres ajudes (morals i materials) per als casos de mort. Aquestes ajudes podien contribuir a les despeses d'enterrament i, fins i tot, una indemnització a la vídua. En cas d'epidèmia se suspenia temporalment l'acció de la societat. I, explícitament, s'assenyalava que no hi hauria ajuda en cas d'atur.

e) Administració i gestió

L'administració d'aquestes societats era bastant senzilla i democràtica, ja que a cada soci li corresponia un vot i les decisions eren preses en assemblees generals (que acostumava a reunir-se dos cops l'any).

La junta directiva estava formada, normalment, per un president, que era l'encarregat de dirigir la societat; un vice-president, que ajudava i substituïa l'anterior; un tresorer, que portava els llibres de comptabilitat i custodiava els fons de la societat; un recaptador, que era el que cobrava

les quotes; uns infermers (entre 2 i 4), que visitaven els malalts i controlaven els que cobraven la pensió; uns avisadors, que eren els encarregats d'informar els associats; uns vocals (entre 2 i 4); un secretari, que portava el llibre d'actes i les pòlisses. I, fins i tot, les societats més grans tenien un metge propi.

A les societats petites quasi tots els socis passaven rotativament pels càrrecs directius, en canvi a les societats més grans aquests càrrecs acostumaven a caure en una quarta part dels socis. Aquests càrrecs duraven dos anys, i la junta directiva es renovava la meitat cada any.

La gestió es realitzava amb lentitud, però sense excessius problemes, ja que la relació personal i quasi diària entre els socis dificultava els intents d'aprofitar-se'n. Prova d'això és que hem localitzat molts pocs conflictes entre socis i juntes directives relacionades amb la prestació de serveis.⁽¹¹⁾

Els pressupostos acostumaven a ser molt equilibrats entre les entrades (quotes dels socis) i les sortides (prestacions, material administratiu i festes de la societat).

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS DE BASE PROFESSIONAL O SECTORIAL

La societat de socors mutus de base professional més important al Penedès i que prenem com exemple fou la «Sociedad de Socorros Mutuos para la Protección y Socorro de los Oficiales Toneleros que queden inútiles para el trabajo». Aquesta societat depenia directament de la «Federación de Oficiales Toneleros de la Región Española» (FOTRE, a partir d'ara), que va néixer l'any 1871 i va prolongar la seva existència com a federació d'ofici autonòma fins a la formació de «Solidaridad Obrera», el 1907.⁽¹²⁾ La FOTRE seguí una línia de sindicalisme reivindicatiu i de sector molt propera al republicanisme federal.

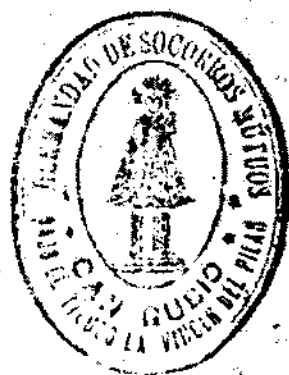
a) Origen

Els boters foren, el darrer terç del segle XIX, una mena d'aristocràcia treballadora, però la crisi de la fil·loxera els afectà directament, i serà a

REGLAMENTO
DE LA
HERMANDAD DE SOCORROS MÚTUOS
BAJO EL TÍTULO DE LA
VIRGEN DEL PILAR

establecida en el pueblo de

STA. MARGARITA Y MONJOS.

VILAFRANCA.

IMPRENTA DE FEDERICO CUSCÓ

1905.

Reglament de l'any 1905 de la mateixa societat.

REGLAMENTO
DE
LA MÚTUA DEL PANADÈS
establecida en
LA RÀPITA
Sta. Margarita del Panadés

Tipografia de Federico Cuscó, Parellada, 32, Vilafraanca, 1910

Reglament de l'any 1910 de la «Mútua del Panadés» de la Ràpita.

partir d'aquest moment (1889) quan la Federació es planteja la necessitat de dotar-se d'una societat de socors mutus.⁽¹⁴⁾

Les raons adduïdes eren que «mientras la actual sociedad, corrompida por su ambición y egoísmo, no cese en su codiciosa ceguera de ir en pos de la acumulación de capital sin otro guía para conseguirlo que el monopolio y el tanto por ciento a costa del infeliz proletario que lo produce explotándole miserablemente y sin consideración, serán de indispensable necesidad la constitución de asociaciones de resistencia entre los atropellados, como también las de beneficencia para socorrerse mutuamente las víctimas de la explotación.»⁽¹⁵⁾

Aquesta iniciativa no sorgeix del no-res, sinó de l'experiència de les seccions més fortes (concretament les de Reus i Tarragona) que ja tenien una societat de socors mutus de caire local. Això provocarà discussions dins la Federació entre els partidaris d'una organització de la societat a nivell centralitzat (els que no disposaven de societat local) i aquells que preferien una descentralització quasi absoluta (els que ja disposaven de societat de socors mutus local). El conflicte es solventà adoptant-se una posició intermèdia: la societat tindrà un caràcter federal, però serà administrada des de les seccions locals, que gestionaran una part important del capital social.

b) Objectius

L'objectiu principal era ajudar aquells treballadors del sector que quedessin sense feina per invalidesa o vellesa. Tal i com assenyalava el preàmbul dels estatuts de l'esmentada societat, era necessària la creació de «una institució de socorro mutuo para el desgraciado e inevitable día del mañana en que nuestras fuerzas físicas decaigan rendidas por la fatiga del excesivo trabajo y de la vejez que imposibilitan el podernos ganar el sustento para la conservación de la vida.»

En aquest cas federació (lluïta per la millora de les condicions de treball immediates) i societat de socors mutus (previsió per al demà: malaltia o vellesa) eren dues maneres diferents però complementàries per enfrontar-se al capital.

Un altre objectiu de la societat era fomentar la solidaritat entre els boters, «la hermandad de sentimientos generosos y de compañerismo

cosmopolita, ... el humanitarismo y filantropía entre los individuos federados recíprocamente...»

c) Els socis

Els socis eren tots els afiliats a la FOTRE, és a dir, els oficials boters federats, ja que dins la quota que pagaven, una part es dedicava a la caixa d'invalidesa. Com assenyalaven els estatuts, «los individuos que han de formar parte de esta institución o caja para la invalidez del trabajo serán por precisión forzosa y exclusivamente toneleros federados de buena reputación social, que estén conformes y cumplen los pactos, condiciones y reglamentos de la Federación».

Podem quantificar el nombre de socis a l'Alt Penedès d'aquesta societat entre 50 i 150 depenent de les èpoques i, en tot cas, prop del 80% dels boters de la comarca.⁽¹⁶⁾

d) Quota i prestacions

La quota que pagaven els afiliats a la societat de Socors Mutus dels Boters representava un 0,5% del sou. La cotització era força irregular i els debits de les seccions locals eren constants. Una altra font d'ingressos per formar el capital social de la societat era el 50% de les multes que la Federació imposava als propietaris que no respectaven les normes laborals acordades.

Tenien dret a percebre prestacions com a subsidi d'invalidesa aquells «federados a quienes enfermedades declaradas crónicas o la edad avanzada (60 años) les imposibiliten la continuación del trabajo, que ejerzan reputada conducta social y cumplimiento de los deberes que les impone la Federación». La decisió de declarar-se invàlid a partir dels seixanta anys es deixava en mans de l'afectat. Quan decidia declarar-se invàlid havia de deixar de treballar o ocupar-se de treballs senzills i cobrar, com a màxim, una quantitat estipulada prèviament, ja que tot el que passés d'aquesta quantitat se li descomptaria de la invalidesa.

e) Administració i gestió

La direcció de la societat corresponia a la Comissió Federal Administrativa formada per cinc membres i escollida en els congressos anuals de la Federació. Aquesta Comissió havia d'elegir, entre els seus membres, un secretari (encarregat de correspondència i actes), un tresorer (encarregat de custodiar els fons de la societat i portar el llibre de caixa) i un comptador (receptor de les entrades), i havia de donar explicació pública dels moviments de la caixa mitjançant *El Eco de Obreros Tonderos*.

A més d'aquesta Comissió que administrava els fons federals, a cada secció local (com la de Vilafranca) existia una comissió d'invalidesa, que era l'encarregada de recaptar i administrar els fons locals. Per formar part d'aquestes comissions s'exigia ser «individus probos, honrados e inteligentes». Les comissions d'invalidesa locals havien d'actuar coordinadament amb la Comissió Federal Administrativa i eren les responsables de recaptar les quotes i donar la part corresponent a l'esmentada Comissió. També tenien un paper de control, ja que «tendrá especial interés en escudriñar por todos los medios que estén a su alcance y considere necesarios, si el que se declara inválido realmente lo es.»

LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS DE BASE EMPRESARIAL

Ens referim a aquelles societats que tenen com a base els treballadors d'una empresa determinada i que en el conjunt de les de socors mutus representen el 10%. Aquestes societats, malgrat la diversitat d'empreses, tenen uns aspectes en comú.⁽¹⁷⁾

a) Origen

Aquestes societats acostumaven a organitzar-se amb la protecció o el vist i plau de l'empresa que, en alguns casos, ajudava a l'esmentada societat, encara que no hi intervingués directament. Durant la segona i la tercera dècada del segle XX aquestes societats seran una escola de formació, d'on sorgiran els sindicats de classe.

b) Objectiu

L'objectiu bàsic, com en les altres societats, continua sent «el socorro mutuo de los asociados en caso de enfermedad», tot i que «excepto el que la misma sea crónica o proveniente de alcoholismo, riña, motin o haber tomado armas en alteracions de orden público.»

c) Socis

Per ser soci calia complir una sèrie de requisits com «ser varón y gozar de buena salud, ser mayor de 16 años y no pasar de los 50, ser empleado u operario de la fábrica.» Els anys trenta, però, podien ingressar a la societat els germans, la dona i els fills dels socis.

Hi havia dos tipus de socis: els fundadors i els no-fundadors, l'única diferència era que els segons havien de pagar una quota d'entrada més alta que els primers.

Una avaluació de l'afiliació a aquestes societats ens mostra que un 75% dels treballadors de les empreses que tenien aquestes societats hi estaven afiliats.

d) Quotes i prestacions

Els socis havien de pagar una quota mensual equivalent al 0,5% del salari, a més d'una entrada equivalent a deu quotes.

Les prestacions cobrien la malaltia amb un subsidi igual a la meitat del salari en cas d'haver-se d'adquirir medecines, i amb un terç del salari si era per convalescència. Aquestes prestacions tenien una limitació de tres mesos.

També acostumava a cobrir-se la invalidesa amb una cinquena part del salari i una indemnització en cas de mort. Per últim, en cas d'accident, l'empresa cobria fins al 100% del salari.

ORDENANZAS
para el régimen y gobierno
del
MONTEPÍO
bajo la advocación
del
glorioso patriarca
• **SAN JOSÉ** •
establecido en el pueblo
de
SANTA MARGARITA Y MONJOS

VILAFRANCA DEL PANADÉS

IMP. J. SANTACANA : TELÉFONO 142 : SAN JUAN, 5

— 1918 —

*Estatuts de l'any 1918 del «Montepío de San José» establert a
Santa Margarida i els Monjos.*

REGLAMENTO

DE LA

Sociedad Mútua Obrera

DE EMPLEADOS Y OPERARIOS DE LA

**Fábrica de Cementos de los
Sres. Herederos de A. Freixa**

DE

SANTA MARGARITA Y MONJOS

BAJO LA ADVOCACIÓN DE

San Antonio Abad

VILAFRAÑCA

Impremta Esteva

Tel. 115

1926

Reglament de la «Sociedad Mútua Obrera de la Fábrica de Cementos de los Sres. Herederos de A. Freixa» creada a Santa Margarida i els Monjos.

e) Administració i gestió

La junta directiva tenia una composició i unes funcions molt semblants a les societats de base territorial; per tant, ens estalviem de tornar-les a explicar. Per accedir als càrrecs l'únic requisit exigít era el de saber llegir i escriure (cosa que a Santa Margarida i els Monjos, els anys trenta, sabia fer un 80% dels adults).

Aquestes societats acostumaven a formar un fons de reserva, equivalent, més o menys, al valor anual de totes les cotitzacions per «la mejor marcha de la misma y el eficaz cumplimiento de sus obligaciones.»

LES MÚTUES DELS ANIMALS DE TREBALL

Un altre tipus de societats de socors mutus a la nostra comarca van ser les que tenien per objectiu «ayudarse mutuamente los asociados en los casos de muerte e inutilización del ganado en las clases asnal, mular y caballar», és a dir, els animals de treball.⁽¹⁸⁾

Encara que poc representatives, aquestes mútues no deixen de tenir la seva importància, ja que una de cada quatre famílies pageses tenia animal de treball i la seva adquisició era força difícil. De la mateixa manera la seva pèrdua podia significar un daltabaix per a la família que havia esmerçat molts esforços per poder-ne adquirir un de nou. Per això va sorgir, sobretot entre la pagesia mitjana, la idea d'associar-se i que, d'aquesta manera, la pèrdua de l'animal estigués assegurada i es pogués mantenir el nivell de renda familiar, ja que l'assegurança cobria un 90% del valor taxat de l'animal en el moment de morir-se.

Aquestes societats acostumaven a disposar del seu propi veterinari, que era l'encarregat de guarir els animals malalts, peritar el seu valor, fer les autòpsies, etc. La junta directiva assumeix unes funcions semblants a les d'altres societats de socors mutus.

UNA ANÀLISI CRONOLÒGICA

La llei d'Associacions de 1887 va permetre que afloressin a la llum una gran quantitat d'associacions que ja venien funcionant. En molts

casos aquestes associacions seran com un Guadiana que apareixeran i desapareixeran legalment, malgrat que mai no hagin deixat de funcionar realment.

Una anàlisi del gràfic 2 i de l'Annex III ens permet de veure algunes característiques generals de l'evolució de l'associacionisme de socors mutus a la comarca de l'Alt Penedès. I la primera constatació que podem fer és que els períodes en els quals neixen més societats d'aquests tipus són la dècada dels vuitanta (amb 18) i la segona dècada del segle XX (amb 25). Aquests dos decennis també coincideixen amb les èpoques que hi ha més legalització d'associacions de tot tipus (vegeu Annex II).

A l'Alt Penedès (vegeu el gràfic 2) el 32% del total de societats de socors mutus estaven ja organitzades en iniciar-se el segle XX. I en el moment d'iniciar-se la dictadura de Primo de Rivera (1923) ja estaven constituïdes el 90% del total del període. Aquestes dades no coincideixen amb les que ofereix Michel Ralle⁽¹⁹⁾ pel conjunt de Catalunya i utilitzant una altra font, ja que al conjunt català la meitat d'associacions ja estarien formades a començaments de segle.

Quines raons expliquen que sigui precisament en aquests períodes i no en d'altres quan es registren més altes? A nivell general podem

La societat de socors mutus de base professional més important al Penedès fou la «Sociedad de Socorros Mutuos para la Protección y Socorro de los Oficiales Toneleros que queden inútiles para el trabajo».

afirmar que quan més reduïda és la legislació i protecció social per part de l'estat, més poden florir societats d'aquests tipus, i això és el que passa els anys vuitanta del segle XIX. Durant aquests anys l'Alt Penedès viu una època de gran esplendor de la vitivinicultura i el pagès pot invertir una petita part del seu excedent a pagar-se l'assegurança. En canvi el segon període de florida, els anys deu del segle XX, coincideix amb una mala conjuntura vitivinícola on el preu de cost i el de venda són pràcticament iguals,⁽²⁰⁾ i això fa que junt a les societats de socors mutus tinguin una forta creixuda les cooperatives i els sindicats agrícoles (es legalitzen un 75% del total en aquest decenni). Aquest gran associacionisme agrari serà característic de la Catalunya dels anys vint i trenta, i que de mica en mica aniran prenent el primer lloc de l'associacionisme agrari català.⁽²¹⁾ La progressiva reducció del nombre de noves societats de socors mutus es deu al fet que, per un costat, cada cop hi ha més partits i sindicats que disposen d'una secció de socors mutus i, per l'altra, l'estat, de mica en mica, ha anat ampliant la seva protecció social, i, finalment, perquè al camp català ha sorgit una nova organització que canalitza els esforços dels pagesos, la Unió de Rabassaires i altres conreadors del camp de Catalunya.⁽²²⁾

LA GEOGRAFIA DEL MUTUALISME PENEDESENC

L'anàlisi geogràfica de la distribució de les societats de socors mutus (vegeu el mapa 1 i l'Annex IV) ens indica, com és lògic, que el municipi amb més societats, tretze, és Vilafranca. Li seguiria, amb nou, Subirats (tot i que cal tenir present que aquest municipi està dividit en tres nuclis de població molt separats entre ells). A continuació trobem un grup de deu municipis (molts d'ells amb més d'un nucli important de població) que tenen entre tres i sis societats: Santa Margarida i els Monjos, Sant Quintí, Sant Sadurní, Gelida, Torrelles de Foix, Mediona, Olèrdola, Sant Martí Sarroca, el Pla i Sant Pere de Riudebitlles. Apareixen a continuació aquells municipis (sis en total) amb menys de tres societats i, finalment, els que no tenen cap societat (set).

El primer que podem dir d'aquesta aproximació geogràfica és que les societats de socors mutus són presents a tres quartes parts dels municipis de la comarca, i que aquests municipis agrupen el 82% de la seva població (vegeu l'Annex IV). L'estudi que hem fet del municipi de

Santa Margarida i els Monjos⁽²³⁾ ens ha permès de fixar la proporció entre associats a les mútues i habitants en la quantitat del 25%, és a dir, quasi totes les famílies d'aquest municipi tenien algun associat a una societat de socors mutus, i aquestes dades que no sabem si són generalitzables a tota la comarca són molt superiors a la mitjana espanyola, que és de l'11%.⁽²⁴⁾

Però, per conèixer la importància de l'associacionisme mutual és necessari que relacionem el nombre de societats amb els habitants de cada municipi, i així obtenim una mitjana d'una societat mutual per cada 525 veïns. Per sobre de la mitjana (és a dir, una societat per cada 500 o menys habitants) tenim nou municipis, i destaca Santa Margarida i els Monjos (1/225), el Pla (1/268) i Sant Quintí (1/286). La característica bàsica de dos d'aquests tres municipis era la combinació de l'activitat agrícola (dominant) amb una activitat industrial important i la característica comuna a tots tres és que es tractava de municipis intermedis (entre els 1.500 i els 2.000 habitants).

En un nivell intermedi, i proper a la mitjana de l'Alt Penedès, tenim sis municipis (vegeu l'Annex IV). Però aquests municipis no presenten unes característiques comunes, ja que n'hi ha de molt grans (Vilafranca amb prop de 8.000 habitants) i altres molt petits (la Granada amb 700). Per sota de la mitjana (una societat per cada 600 habitants o més, o que no en tenen cap) hi ha nou municipis, la característica comuna del qual és la poca població (en general menys de 1.000 habitants).

Si en lloc de la població prenem com a element valoratiu l'extensió del terme municipal (vegeu l'Annex IV), arribem a unes conclusions semblants. El grup amb una proporció de societats per superfície igual o inferior a la mitjana (una societat per cada 6,5 km² o menys) està format per dotze municipis, entre ells nou dels que ja a l'anterior apartat oferien una major correlació. Els tretze municipis restants ofereixen una proporció superior a la mitjana.

Una primera aproximació a la localització geogràfica de l'associacionisme mutual a l'Alt Penedès ens indica (vegeu el mapa 1) que la major densitat d'associacions es concentra a la plana prelitoral). Aquesta zona té la seva base econòmica en l'agricultura comercialitzada i una incipient presència d'activitats industrials. A nivell social aquesta zona es caracteritza per la forta presència d'una petita pagesia (propietària o arrendatària). L'altre nucli de forta densitat associativa mutual és la zona

més septentrional: Sant Quintí, Mediona i Sant Pere de Riudebitlles, caracteritzats per la indústria manufacturera del paper i el tèxtil. I, per últim, veiem que la major presència d'associacions mutuais a la nostra comarca coincideix amb aquells que presenten una densitat demogràfica superior a la mitjana (vegeu l'Annex 2).

A MANERA DE CONCLUSIÓ

El primer aspecte a destacar és que, malgrat tenir una dinàmica pròpia, les societats de socors mutus s'han d'analitzar com una part del moviment associatiu general que experimenta Catalunya el darrer terç del segle XIX i el primer del XX, i del qual les representen una cinquena part del total d'associacions.

Dins de l'associacionisme mutual hem distingit entre aquelles que tenien una base territorial (formades majoritàriament per pagesos) i aquelles altres de base professional o empresarial (formades per jornal·lers o oficials d'un ram concret). Les primeres representen a l'Alt Penedès les tres quartes parts del total, i aquesta és una característica comuna a la resta de Catalunya i de l'estat, com hem vist. Però els seus objectius són semblants, protegir els associats en cas de malaltia amb un seguit de prestacions metàl·liques, laborals i morals. També, totes imposen una sèrie de condicionants per fer-se socis, a més dels lògics en funció de la seva tipologia, entre els quals destaquen l'edat i l'estat de salut. Quant a l'organització sembla poc complicada, una o dues assemblees generals a l'any i elecció d'una junta directiva que dirigeixi la societat, els càrrecs d'aquesta junta acostumen a ser rotatius. Les quotes no sobrepassen mai l'1% del sou i les prestacions se situen entre el 75% i el 50% del salari, i els nivells d'associació són força importants, al voltant d'una tercera part dels afectats.

De l'anàlisi cronològica, en podem concloure que hi ha dues èpoques daurades: els anys vuitanta del segle XIX i els deu del XX. Nosaltres pensem que aquesta cronologia està molt lligada a les conjunc·tures vitivinícoles de la comarca. Durant la primera època (gran auge de la vitivinicultura), tant propietaris com pagesos estaven interessats a què no es fes malbé cap collita de vi i les societats de socors mutus ho garantien, almenys als associats. Pel que fa a la segona època correspon a un període de greu crisi del sector vitícola penedesenc i les societats

Municipis no retolats

1. Sant Pere de Riudebitlles
2. Puigdàlber
3. Santa Fe del Penedès
4. Les Cabanyes
5. Sant Cugat Sesgarrigues

○ nombre de societats de socors mutus

Mapa 1: Distribució geogràfica de les societats de socors mutus a l'Alt Penedès.

mutuals sorgeixen amb un esperit defensiu i seran ràpidament arraconades per les cooperatives i sindicats agrícoles, per una costa i per la minsa acció social de l'estat.

La geografia de l'associacionisme mutual no ofereix gaires sorpreses, ja que trobem societats d'aquest tipus al 72% dels municipis de la comarca, amb una mitjana d'una societat cada mig miler d'habitants i per cada 6,5 km². La major densitat d'associacions en relació als habitants la trobem a la plana prelitoral, dedicada majoritàriament a la vitivinicultura i a la zona septentrional dedicada a les activitats manufactureres.

En síntesi, podem afirmar que l'associacionisme mutual de base territorial té una gran importància a l'Alt Penedès i al conjunt de Catalunya d'aquest període (1879-1940). Aquest associacionisme va trencant els lligams que l'unien a les classes dominants locals i a l'església per fer-se cada cop més autònom. A més, aquest associacionisme complirà a cops altres funcions a més de l'estrictament protectora, com la recreativa i cultural, i, en algunes ocasions, fins la política i la sindical. Però, per sobre de tot, permetrà d'adquirir una experiència social de solidaritat i organització que farà possible que, els anys vint i trenta, les classes dominades puguin formar i fer funcionar altres tipus d'associacions, sobretot polítiques i sindicals, per fer front a la greu crisi econòmica i social que farà tremolar el camp català.

NOTES

- (1) Pel tema de la sociabilitat es pot consultar M. AGULHON: «Clase obrera y sociabilidad antes de 1848» dins *Historia Social*, núm. 12 (1992), pp. 141-166. Per aquest tema aplicat a Espanya el número 50-51 (1989) de *Estudios de Historia Social*, dedicat a «La sociabilidad en la España Contemporánea».
- (2) Totes les dades que facilitem sobre societats en general i societats de socors mutus en particular han estat extretes del *Registre d'Associacions del Govern Civil de Barcelona* i de la consulta d'alguns dels seus expedients, excepte quan se n'indiqui una altra font. Som conscients de les deficiències que pot tenir una font d'aquest tipus: dobles inscripcions, inscripcions no reals o que amaguen altre tipus de societats, societats que existien i no estaven registrades, etc., però un estudi que hem realitzat a dos municipis de la comarca: Vilafranca del Penedès i Santa Margarida i els Monjos, ens han demostrat que les repeticions poden situar-se en el 15% del total i que les societats existents i no registrades significarien un 20% més, coses amb les que el volum total

pot ser bastant real. Les societats no registrades correspondrien a les de tipus polític i sindical que actuaven com a seccions d'una organització més gran i, en menor quantia, a les del període republicà, ja que el seu registre corresponia a la Generalitat de Catalunya, que publicà un cens al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 207 de 26 de juliol de 1934. Però és indubtable que pel conjunt del període estudiat aquesta és la millor font per realitzar una primera aproximació al moviment associatiu.

- (3) Per a aquesta qüestió podeu consultar Ramon ARNABAT: «Les Sociedades de Socorros Mutuos en la Catalunya Rural. 1879-1939», dins *I Encuentro Internacional sobre las Sociedades de Socorros Mutuos de Trabajadores en España*, Madrid, 1992 (pendent de publicació).
- (4) Josep TERMES: «De la revolució de setembre a la fi de la guerra civil, 1868-1939», pàg. 324, vol. VI de la *Història de Catalunya*, dirigida per Pierre VILAR, Edicions 62, Barcelona, 1987.
- (5) Pere SOLÀ: «El mutualismo contemporáneo en una sociedad industrial. Anotaciones sobre el caso catalán (1880-1939)», dins *I Encuentro...*
- (6) Michel RALLE: «La función de la protección mutualista en la construcción de una identidad obrera (1870-1910)», dins *I Encuentro...* Les dades de M. Ralle pertanyen a les estadístiques de l'«Instituto de Reformas Sociales». Aquest historiador ha analitzat en profunditat les societats de socors mutus a «El montepío obrero ¿anacronismo o modelo?», *Estudios de Historia Social*, núm. 30 (1984), pp. 7-19.
- (7) Feliciano MONTERO i Mariano ESTEBAN DE LA VEGA utilitzen el terme «populares» per referir-se a aquest tipus de societats de socors mutus, vegi's: «Aproximación tipológica al mutualismo popular y obrero en España: el mutualismo asistencial», dins *La Historia Social en España, Siglo XXI*, Madrid, 1991, pp. 457-470. En canvi Michel RALLE, *La función...* utilitza el terme «territorial». Creiem que ambdues són acceptables i es poden usar indistintament.
- (8) F. MONTERO i M. ESTEBAN DE LA VEGA: *Op. Cit.*, per les dades vegeu pàgines 458-459.
- (9) Intentem seguir en el possible l'esquema proposat per Marcel van der LINDEN: «La historia comparativa de las sociedades de Socorros Mutuos: Algunos interrogantes y sugerencias», dins *I Encuentro...* La base documental que utilitzem és la documentació referida a les següents societats: «Montepío de San José de Santa Margarita i Monjos», «Hermandad de Socorros Mutuos de la Virgen del Pilar de Santa Margarita i Monjos» (barrio de Cal Rubió) i «Sección Mutua de auxilios en trabajo de Santa Margarita i Monjos», localitzada al «Negociado de Asociaciones del Gobierno Civil de Barcelona» i a l'Arxiu Històric Municipal de Santa Margarita i els Monjos.
- (10) Per als salaris agrícoles de la comarca vegi's Josep COLOMÉ, Ramon GARRABOU i Josep PUJOL: «Salaris, ús i explotació de la força de treball agrícola (Catalunya 1818-1936)», dins *Recerques*, núm. 24 (1991), pp. 23-51.
- (11) De la consulta de l'AHM-SMM, pel període estudiat, tan sols hem trobat dos judicis de faltes relacionats amb aquestes societats.
- (12) Per a un estudi més a fons d'aquesta Federació pot consultar-se Ramon ARNABAT: «El sindicalisme de sector durant la Restauració. La Federació de Oficiales Toneleros de la Región Española (1871-1904)», dins *Congrés Internacional d'Història de Catalunya i la Restauració*, Manresa, 1992, pp. 233-242.

- (13) *Actas del 17º Congreso de la Federació de Oficiales Toneleros*, Barcelona 1889 i *Actas del 18º Congreso de la Federació de Oficiales Toneleros*, Reus, 1890.
- (14) Preàmbul del «Reglamento para la Protección y Socorro de los Oficiales Toneleros que queden inútiles para el trabajo y para los que lleguen a la edad reglamentaria», dins *Actas del 19º Congreso de la Federació de Oficiales Toneleros*, Sant Martí de Provençals, pàg. 93. A partir d'ara qualsevol citació que fem de l'esmentada associació farà referència a aquest «Reglament».
- (16) Per als boters a la comarca vegi's Ramon ARNABAT: *Els treballadors de Vilafranca al darrer terç del segle XIX*, Museu de Vilafranca, 1992.
- (17) Síntesi realitzada a partir dels estatuts de les societats: «Mutua obrera de empleados y operarios de la Fábrica de Cementos Miret S.A.» i «Sociedad Mutua Obrera de empleados y de la Fábrica Cementos y Cales Freixa, S.A.», les dues de Santa Margarida i els Monjos. Documentació localitzada a l'AHM-SMM i el del Govern Civil de Barcelona.
- (18) Dades extretes de la societat «La Mutua del Penedès» (establerta a la Ràpita, nucli de Santa Margarida i els Monjos). Documentació localitzada a l'AHM-SMM i el del Govern Civil de Barcelona.
- (19) M. RALLÉ: *Op. Cit.*
- (20) Per a aquesta qüestió vegeu Emili GIRALT: «L'agricultura i el món rural entre 1900 i 1936», dins *Història de Catalunya*, vol. 6, Salvat, Barcelona, 1986, pp. 14-29. Josep PUJOL: «La crisi de malvenda del sector vitivinícola català entre 1892 i 1935», dins *Recerques*, núm. 15 (1984), pp. 57-78.
- (21) Antoni GAVALDÀ: *L'associacionisme agrari a Catalunya. El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988*, 2 vols., Valls, 1989.
- (22) Per a la Unió de Rabassaires vegeu Albert BALCELLS: *El problema agrari a Catalunya*, La Llar del Llibre, B. 1983.
- (23) Ramon ARNABAT: *Pagesos, jornaleros i propietaris. Santa Margarida i els Monjos a la Catalunya contemporània. 1890-1940*, Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, 1993.
- (24) Vegi's Santiago CASTILLO: «Las sociedades de Socorros Mutuos en España. Del Antiguo Régimen al franquismo», informe presentat al *Col·loque International sur l'histoire de la Mutualité*, París, desembre de 1992.

ANNEX 1

CRONOLOGIA DE L'ASSOCIACIONISME A SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS. 1871-1939

1871-1900:

- «Montepío de San José» de Santa Margarita i Monjos, 10 de desembre de 1871 (SSMM).
- «Sección de Trabajadores del Campo de la FRE-AIT», 1873 (CL).
- «Hermandad de Socorros Mutuos Virgen del Pilar» (Cal Rubió), 14 d'agost de 1892 (SSMM).
- «Sociedad de recreo 'La Juventud', 21 d'agost de 1884 (RE).
- «La Margaridense», 30 de Noviembre de 1892 (RE).
- «Sección Local de la Federación de Obreros Agrícolas», 1893 (CL).
- «La Sociedad Unión Agrícola», 28 de Mayo de 1893 (RE).
- «Sociedad de Labradores San Isidro», 17 de Diciembre de 1894 (CL).

1901-1923:

- «Sociedad Cooperativa de consumo 'La Rapiense', 30 d'abril de 1905 (CO i RE).
- «Sociedad Cooperativa de los Vecinos y Agricultores del barrio de Cal Rubió», 10 de juliol de 1907 (CO i RE).
- «La Mutua del Panadés establecida en La Rápita», 10 de març de 1910 (SSMM).
- «Sociedad Mutua Obrera de Empleados y Operarios de la Fábrica de Cementos de los Sres. Herederos de A. Freixa», 10 de maig de 1910 (CL).
- «Asociación Agrícola y Cooperativa de Santa Margarita del Panadés. Caserío de La Rápita», 5 de maig de 1911 (CO).
- «Sindicato de Fábricas Hidráulicas de Monjos», 1919 (CL).

- «Sociedad Cooperativa Agrícola de Santa Margarita i Monjos», 29 de juny de 1921 (RE).
- «Sociedad de Rabassaires del barrio de Can Rubió de Santa Margarita dels Monjos», 4 de setembre de 1921 (CL).

1924-1930:

- «Sección Mutua de auxilios en trabajo de Santa Margarita i Monjos», 15 de Enero de 1928 (SSMM).
- «Sindicato Libre Profesional de Obreros y Empleados en Cal y Cementos de Monjos», 12 de juny de 1929 (CL).

1931-1939:

- «Sociedad Mutua Obrera de Empleados y Operarios de la Fábrica de Cementos Miret S.A.», 15 d'abril de 1932 (SSMM).
- «Centro Socialista Obrero del cemento - UGT», 29 d'abril de 1933 (CL).
- «Sociedad de Oficiales Albañiles, peones y similares - CNT», 4 d'octubre de 1933 (CL).
- «Sindicat Agrícola 'La Falç'», 30 d'octubre de 1935.

Font: Elaboració pròpia a partir del Registre d'Associacions del Govern Civil de la Província de Barcelona; Relacions d'organitzacions publicades al BOPB de 26 de juny de 1933 i al DOGC de juliol de 1934 i documentació dispersa localitzada a l'AHM-SMM.

ANNEX II

ASSOCIACIONISME A LA COMARCA DE
L'ALT PENEDE'S. 1879-1940

	SM	CO	BE	RE	PO	SI	ES	TO
1879-1885	10			18	2	5		35
1886-1890	9			6		3		18
1891-1895	3	1		7	20	6		37
1896-1900	3			2	7	5		17
1901-1905	6	1	1	6	5	8	1	28
1906-1910	7	1		13	8	10	1	40
1911-1915	12	4	2	15	1	18	4	56
1916-1920	16	2		9	6	8	3	44
1921-1925	6	3		17	6	32	8	72
1926-1930	4			6	1	12	4	27
1931-1935	4			11	20	14	4	53
1936-1940			1	2				3
Total 1879-1940	80	12	4	112	76	121	25	430
% sobre el total	19%	3%	1%	26%	18%	28%	5%	

SM: Societats de Socors Mutus; CO: Societats Cooperatives; BE: Societats Benèfiques; RE: Societats Recreatives i Culturals; PO: Societats Polítiques; SI: Societats de Classe; ES: Societats Esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir del Registre d'Associacions del Govern Civil de Barcelona.

ANNEX III

SOCIETATS DE SOCORS MUTUS A LA COMARCA DE
L'ALT PENEDEÈS. 1879-1939

Municipi	Anys de constitució de Societats de Socors Mutus
Avinyonet	
Les Cabanyes	
Castellví Marca	1888 (t), 1912 (a)
Font-rubí	1904
Gelida	1885, 1885, 1888, 1892, 1919, 1933
La Granada	1896, 1917
Mediona	1885, 1893, 1910, 1912, 1919
Olèrdola	1890, 1910, 1922
Pacs	
El Pla	1882, 1910, 1917, 1917
Pontons	
Puigdàlber	
Sta. Marg. i Monjos	1888, 1892, 1894, 1910, 1910 (a), 1911 (s), 1932 (s)
Santa Fe	
Sant Cugat Sesg.	1916
Sant Llorenç Hort.	1886, 1914
Sant Martí Sarroca	1905, 1911 (a), 1917, 1921, 1925
Sant Pere Riudeb.	1902, 1911, 1915
Sant Quintí Med.	1879, 1881, 1916, 1916, 1916, 1916
Sant Sadurní Anoia	1882, 1901, 1910, 1916, 1928 (s)
Subirats	1897, 1915, 1916, 1916, 1918, 1918, 1924, 1924, 1933
Terrassola i Lavit	1905, 1914
Torrelles Foix	1883, 1884, 1911, 1912, 1932
Vilafranca Pdès.	1879, 1887, 1887, 1888 (s), 1888, 1900 (s), 1902 (s), 1910 (s), 1922, 1924, 1926, 1928, 1928
Vilobí del Pdès.	

(a) Socors Mutus per a animals de treball

(s) Socors Mutus de base sectorial (professional) o empresarial

(t) Socors Mutus de base territorial

Font: Elaboració pròpia a partir del Registre d'Associacions del Govern Civil de Barcelona.

ANNEX IV

SOCIETATS DE SOCORS MUTUS, POBLACIÓ I
SUPERFÍCIE ALT PENEDEÀS. 1879-1940

	1910		densitat			
	hab.	km ²	hab./km ²	SSSSMM	(1)	(2)
Avinyonet	1.467	29	50,5			
Les Cabanyes	389	1	389			
Castellví	1.599	28	57	1	1.599	28
Font-rubí	1.710	37	46	1	1.710	37
Gelida	1.853	27	68,5	5	371	5,5
La Granada	1.102	7	157,5	2	551	3,5
Mediona	1.561	48	32,5	5	312	9,5
Olèrdola	1.492	30	49,5	3	497	10
Pacs	402	6	67			
Pla	1.073	9	119	4	268	2
Pontons	510	26	19,5			
Puigdàlber	299	0,5	598			
Sta. Marg. i Monjos	1.348	17	79	6	225	3
Santa Fe	275	3,5	78,5			
Sant Cugat Sesg.	702	6	117	1	702	6
Sant Llorenç Hort.	1.106	20	55	2	553	10
Sant Martí Sarroca	2.078	35,5	58,5	4	519	9
Sant Pere Riudeb.	1.622	5	324,5	3	541	1,5
Sant Quintí Med.	1.716	14	122,5	6	286	2
Sant Sadurní	3.135	18,5	169,5	5	627	3,5
Subirats	2.993	56	53,5	9	332	6
Terrassola i Lavit	1.317	24	55	2	658	12
Torrelles Foix	1.697	37	46	5	339	7
Vilafranca Pdès.	7.749	20	387,5	13	596	1,5
Vilobí del Pdès.	992	9	110			
Alt Penedès	40.362	514	78,5	77	524	6,5

NOTES

(1) Societats per habitants. Una societat per x habitants

(2) Societats per superfície. Una societat per x km²

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades localitzades al Registre d'Associacions del Govern Civil de Barcelona i del *Censo de Población de 1910*.